

ismertetik ebben a füzetben. A sajtóban, rádióban élénk visszhangja volt e törekvéseknek. Azt hihetné az ember, hogy ezek után a gondolat feltartóztatlanul hömpölyög végig az egész országon. De nem lennének magyarok, ha ez így lenne. Nálunk abból még nem lesz cselekedet, ha belátjuk egy-egy eszme életrealitását, hasznosságát, szükségességét. Néha jó, ha így van, néha rossz. A jelen esetben biztosan rossz. Reméljük, hogy a most megjelent kis kötet tette sarkalja az egész nemzeti közvéleményt és az itt-ott már jelentkező követők hamarosan megszaporodnak.

FÁBIÁN ISTVÁN

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

Az orosz front és az Anglia elleni háború — Északeurópai kérdések — Vichy és Németország — Franciaország és az angolszász hatalmak — Törökország és a Közelkelet — Az indiai probléma — Az angol kormány átalakítása — Ausztrália és a japán térfoglalás — Amerika és a csendesóceáni japán hegemonia.

AZ EURÓPAI DIPLOMÁCIA kérdései továbbra is függvényei a harctéri helyzetnek. Mintha azonban Angliában ingadozás lenne érezhető annak az annyit hangoztatott nézetnek következtében, hogy t. i. a főhadszintér Európa, illetve az orosz síkság s itt kell a háborúnak eldőlnie. Az angol közvélemény és kormányzás ugyan bízik a Szovjetunió egyre tartó ellenoffenzívájában, melyről a német hadvezetés azt jelenti, hogy az elhárító harcokban az orosz tömegtámadások sorra összeomlanak. Azonban közben egyre sötétebb hírek érkeznek a Távol-Keletről s ezek hovatovább elhomályosítják az európai hadi helyzet felől vallott optimizmust. Ezzel szemben a német hadvezetés, mely természetesen kiterjeszti a maga kezdeményező tevékenységét a Földközi-tenger medencéjére is s így élénken kell, hogy figyelje a Szuettől keletre lejátszódó roppant változásokat, azt tartja, hogy a hadszínterek kérdése nem különíthető el egymástól s az angolszász államok ellenfelei a közös cél érdekében, rokon irányokban küzdenek. A német és japán hadvezetés és diplomácia ezért hangoztatja, most már meglehetősen nyíltsággal, hogy közeledik az idő, midőn a földközi-tengeri-szuezi-indiai-óceáni vonalon a két fronton küzdő hatalmak egymásnak kezet nyújthatnak.

Ezeknek a nagy elgondolásoknak világánál természetesen az angolszászok azok, akik fő ellenfélnek számítanak. A német tengeralattjárók a tavasz első hírére új nagy tevékenységbe kezdtek s váratlan megjelenésük nem kíméli már Amerika partjait sem. Ugyanekkor a német légiflotta is szorgosan ügyel a földközi tengeri angol hajókra, természetesen nem tévesztvén szem elől a rossz időjárás miatt egyelőre korlátozott oroszországi feladatokat sem. A német tengeri hajóhad pedig éppen most hajtott végre olyan haditényt, melynek jelentőségét különösképpen méltatják a kommentátorok. Több német hadihajó haladt át a La Manche-csatornán, anélkül, hogy ezt az utat megakadályozhatták volna az angolok. Mindezek a hírek fokozzák a németek elszántságát, melyet különben is ébren tartanak a politikai vezetők heroikus és kitartó magatartásra intő, a nagy feladatokra szüntelen figyelmeztető megnyilatkozásai.

Ezalatt az orosz fronton állandóan mozgó hadviselés folyik és a német védekezés nagy energiával veszi ki részét a küzdelmekből. A német hadijelentések minden esetben hangoztatják, hogy a német elhárítás erején és

sikerén megtörnek a Szovjetunió összes tömegtámadásai. Különösen délen a Donec medencéjében és a krími félszigeten erősek ezek a harcok, de intenzitásuk nem csekély hévvel tombol északon is, az Ilmen-tó vidékén, ahol a németek mellett a finneknek is részük van a Szovjetunió elleni elhárító küzdelemben.

Itt térjünk ki az északi politika újabb változataira. A finnek számára most már az egyetlen lehetőség áll fenn, hogy tovább vállalják a Szovjetunió elleni harcot a németek oldalán. A finn-orosz különbékéről szóló nyugati hírek elhamarkodottnak bizonyultak. Finnország a vüágpolitika mai alakulásában nem látja közelinek azt a megoldást, hogy az angolszász államok biztosítékokat adjanak számára Oroszország irányában, esetleges különbéke fejében. Felelős és vezető finn államférfiak ismételten hangoztatták, hogy a nehéz helyzetben lévő Finnországnak továbbra is ki kell tartania mostani politikája mellett.

Ez a politikai szituáció, hogy t. i. Németország a maga oroszellenes politikájával és hadviselésével olyan jelentős szerepre tett szert Északkeleten, az eddigi északi egység és szolidaritás megbomlására vezetett. Kifejezésre jut ez a finn-svéd feszültségben, melyet élénken figyelnek Berlinből, ahol különben sem látják szívesen Svédország mostani magatartását, mely annyira ellentétes az új Európa eszméivel és gyakorlatával. Svédország, hangoztatják a finnek, a mostani finn-svéd tárgyalások során nem mutatott megértést a nehéz harcban álló és így kényes gazdasági helyzetben lévő Finnország iránt melynek természetes szétszakadtak az angolszász világgal való eddigi kapcsolatai. Németország úgy látja, hogy a vele kapcsolatba került Finnország iránt tartózkodó svéd magatartás csak egyik jele annak az általános idegenkedésnek, ahogy svéd körökben viseltetnek a német vezetés alatt álló európai szolidaritás iránt. Német részről kifogásolják a svédek angolszász orientációjának változatlanágát, gazdasági, társadalmi és politikai liberalizmusát, a német tényeket kelletlenül értékelő kritikai magatartását. A németek fájdalommal észlelik, hogy mialatt a németek a finnekkel együtt olyan kemény harcban állanak a Szovjetunió ellen, azalatt az orosz hatalomtól annyit veszélyeztetett, az orosz terjeszkedés lényegét évszázadok óta saját hatalmi állásának szűkreszorultát érző Svédország még mindig habozó és kétértelmű magatartást tanúsít. A svédek ugyanis változatlanul kitartanak az angolszász és liberális-demokratikus politikai és szellemi irány mellett s valóban csak a legszükségesebb engedményeket hozzák meg a német kívánságok irányában. Így például egészen leplezetlenül nyilatkozott meg a svédek álláspontja akkor, midőn Norvégiában a németbarát új Quisling-kormány hatalomra került. A svéd lapok konok és kemény hangon kritizálták a Quisling-kormány módszereit, melyek mögött nemcsak Terbooven német főbiztos személyében ott áll a birodalom, hanem amelyeket az új germán szolidaritás hatalmi öntudata és közösségérzete is fűt. Svéd részről nem érzik ezt az újszemű germán szolidaritást s így újabb és újabb kritikai hangokat hallattak, amidőn híre jött, hogy a Quisling-kormány ellentétbe került a teljesen orthodox-liberális és bibliai-protestáns nézeteket hangoztató norvég evangélikus püspökökkel. Ez a norvégiai vallási és társadalmi válság a püspökök leköszönésére vezetett. Helyükre nem akadt utód; a norvég lutheránus papság élénken ellenáll Terbooven birodalmi biztos és Quisling szándékainak. Az összes norvég vallásos kiadóvállalatok is beszüntették működésüket, mert nem akarnak a Quisling-kormány által életrehívott kiadói szervezet tagjai lenni. A német és az új norvég köztudat rossz néven veszi a svédektől, hogy lapjaik és vallási testületeik a püspöki kar és oslói teológiai fakultás mellé állottak. A svéd kormány egy nap kénytelen is volt valami tíz lapot elkoboztatni ellenséges hangú közleményeik miatt. Német részről

várakozással és tartózkodással figyelik a svéd ügyek fejlődését s elutasítják egyben azokat a híreszteléseket, melyek szerint küszöbön állana Svédország német megszállása. Egyébként az agg V. Gusztáv király súlyosan megbetegedett.

Az északi kérdésekhez tartozik még, hogy Mussert mérnök, a holland-indiai nemzeti szocialista mozgalom feje nagy beszédben jelentette be a holland-indiai gyarmatbirodalom elvesztét és japán meghódol tatását. A veszteségért a felelősséget azokra hárította, akik az angolok és amerikaiak mellé állították a holland gyarmatokat. Belgiumban ezalatt nagyban folytak az anti-bolszevista vallon-légió toborzásának munkálatai. A légiónak Brüsszelben a frontraindulás előtt történt búcsúztatásakor ismeretlen tettesek többszöri bombamerényletekkel zavarták meg az ünnepséget. A német megtorlás ez esetben sem maradhatott el.

Külön szakasza az aktuális külpolitikai helyzetnek Franciaország problémája. Ezúttal itt ne beszéljünk a megismétlődő merényletekről, melyek zsidó és kommunista, esetleg angolszász eredetét minden esetben erőteljesen hangoztatják mind Vichy politikusai, mind a német tényezők, s ez utóbbiak nem is késnek a francia kommunisták elleni gyakorta szükségesnek mutakozó megtorlásokkal. Ezek a merényletek és megtorlások azonban jelenleg csak részletei a francia politika szövevényének. Német részről most úgy látják, hogy Pétain és Darlan politikája bizonyos közeledést mutat Németország felé s ezt az örvendetes atmoszférát sem a merényletek, sem pedig a riomi per különleges tárgyalása sem tudja megzavarni. Sőt mintha hadászatiilag is mutatnának bizonyos figyelmet Pétainék és Darlanék Németország iránt. Mintha ma már nem állana fenn akkora ellentét Párizsnak Laval és Déat által vezetett németbarát körei és Vichy kormányférfiai között. Ezt a katonailag is érezhető francia-német megértést az angolszászok úgy magyarázzák, hogy Franciaország engedett a német hadvezetés sürgetéseinek s mind tengerészeti támaszpontok nyújtásával, mind pedig nyersanyagokkal is támogatására siet Németországnak. Az angolszászok itt elsősorban az északafrikai háborúra gondolnak; így vélik magyarázni a németek ottani sikereit és utánpótlását. A francia kormány minden esetben visszautasítja ezeket a feltételezéseket. Azonban az amerikai politika, mely tudvalevőleg annyira érdeklődött mostanában is Franciaország iránt, mereven kitar ezen állítások mellett. Német részről egyszerűen politikai zsarolásnak minősítik azokat az amerikai fenyegetéseket, melyek azt hangoztatják: Vichy kormányának tényleges németbarát eljárása a természetbeni segítség megvonására bírja Amerikat. Vichy és Washington viszonya ily módon egyre jobban romlik. Az amerikaiak és angolok Vichy iránti aggodalmaihoz még más szempontok is járulnak. Londonban és Washingtonban attól tartanak, hogy Vichy kormánya India kapuihoz ért és az Indiai-Óceán végtelen területén is hadviseléshez kezdő Japán rendelkezésére bocsátja támaszpontul Madagaszkár szigetét. Francia részről ugyan élénken tiltakoznak ez ellen a feltételezés ellen, azonban az angolok és az amerikaiak kitaranak e hitük mellett, annál is inkább, mert tudják, hogy a madagaszkári francia főkormányzó erősen angolelleses érzületű. Ez esetben rendkívül kellemetlenné válnék az angolok keletafrikai helyzete. Madagaszkár miatt az India felé menő hajók a maguk Afrikát megkerülő útján alig érinthetnének szárazföldet, a mozambiki csatorna teljesen használhatatlan és hajózhatalan lenne Afrika és Madagaszkár partjai között. Ez a híresztelés azért kínos, mert hiszen csak nemrégiben jött híre, hogy Amerika is támaszpontot akar állítani magának Eritreában. Az angolszász diplomácia és hadvezetés itt attól tart, hogy Madagaszkár esetében megismétlődik Indokína precedense: Szingapúr sorsa tulajdonképpen akkor dőlt el, midőn az indokínai francia gyarmati hatóságok meg-

egyeztek Japánnal és szabad utat nyitottak a japán haderő előtt; Indokína így lett a Szingapúr és a Burma elleni támadások kiindulópontja.

Ezek azonban még mindig távolabbi lehetőségek. Aktuálissá majd csak akkor válnak, ha a német és a japán hadvezetés valóban elérkezettnek látja a lehetőségeket, hogy egymásnak kezét nyújtson. Mialatt Japán keletről nyugatra egyre nagyobb eréllyel hatol előre, az alatt Németország és Olaszország is újra nagy érdeklődést mutat a közleketi kérdések iránt. Német és olasz hírforrások rosszalóan hangoztatják, hogy az angol-szovjet orosz ellenőrzés alá került Iránban a Szovjet egyre jobban berendezkedik. Ez az orosz térhódítás nem lehet közömbös Törökország előtt sem. Német és olasz hírek arról is beszámoltak már hónapok óta, hogy a Fekete tengeren és a tengerszorosoknál orosz tengeralattjárók veszélyeztetik a török hajókat. Újabban pedig egyre élénkebben figyel a tengelyhatalmak diplomáciája Törökország felé s nem véletlen, hogy a tengelyhatalmak sajtója annyira hangoztatja, mennyire ellentétesek Törökország érdekei Oroszország hatalmi politikájával. A török diplomácia mindezekben az ellentétes helyzetekben az orosz, angolszász és német politika küzdelmei között mindvégig megőrizte a maga tartózkodását, semlegességét. A Papén nagykövet ellen elkövetett merénylet az azonban alkalmat adott arra, hogy a török rendőrhatalóságok a merénylők között kommunistákat és szovjet-hivatalnokokat tartóztassanak le. A török-orosz viszony rosszabbodásáról azonban egyelőre nincsenek híreink. Azonban mintha úgy tetszenék, hogy a balkáni határainál annyira érdekelt Törökország bizonyos figyelmet tanúsítana Németország iránt, talán nagyobb, mint eddig. A Papén elleni merénylet nyomozásában szemmel látható ez a figyelmesség.

Németországnak a közleket iránti új és fokozott érdeklődése nemcsak az orosz harcát állapotával kapcsolatos. Az orosz fronton a tavasz, hangoztatja Hitler vezér és kancellár, változásokat hoz majd és a német hadsereg és diplomácia felkészül a Szovjetunió megsemmisítésére. A közleketnek a Szovjetunió elleni mozgósítása kétségtelenül hasznára válnék a tengelyhatalmak hadviselésének, melynek súlypontja elsősorban Dél-Oroszország. Azonban a nagy közleketi érdeklődés nem is annyira azzal az orosz területtel kapcsolatos, ahol, mialatt egyre folyik az oroszok elleni sikeres német elhárító harc, a német kormányzat már be is rendezkedik az ukrán területeken s mindent megtesz, hogy az elpusztított vidéket újra termelőképesé tegye a nagy német célok érdekében. A közleketi érdeklődés azonban nem a Szovjetunió határainak, hanem sokkal inkább Angliának szól s egyenes arányban növekszik azokkal a hírekkel, melyek Japán előretéréséről beszélnek India felé. A tengelyhatalmak és Japán két oldalról akarják veszélyeztetni Indiát s a sokat emlegetett madagaszkári francia-japán tervek is ennek a nagyarányú akciónak részletei.

Bár az angol közvéleményt lesújtották a távolkeleti hírek, mégis nagy eréllyel készül hozzá a kormányzat, hogy új menetet adjon a küzdelemnek. A német megfigyelés úgy látja, hogy Anglia politikája egyre jobban balra tolódik, míg Washington politikája, tartják a megfigyelők, sokkal távolabb áll a Szovjetuniótól, mint Londoné. Amerika nem is annyira társadalmi és politikai, mint inkább konkrét hadászati módszerekkel szeretné munkálni a Szovjetunióval való együttműködést. A fegyverszállítások ügyén kívül ide tartozik a japán kérdés is. A diplomáciai megfigyelők azt vették észre az utóbbi időben, hogy a viszony mintha kissé megváltozott volna a Szovjetunió és Japán között. A hivatalos japán nézetek kiemelik, hogy Oroszország most nyugaton van súlyosan elfoglalva s így igazán nem érdeke a távolkeleti feszültség. Tehát Japán számít arra, hogy a Szovjetunió és Németország háborúja olyan hatással lesz az orosz állásfoglalásra, hogy a min-

denre elszánt Japánnak nem kell Ázsia északkeleti részén hadba szállnia. Az amerikai tervek viszont Alaszkán és Szibérián át akarják megszervezni az amerikai-szovjet orosz hadigazdálkodás és utánpótlás kapcsolatát s nagy jelentőséget tulajdonítanak a Szibéria területén tervbevelt légitámaszpontoknak Japán ellenében. Anglia ezalatt inkább Délkeletázsia problémáival foglalkozik, annál is inkább, mert a hindu politika magatartása számára komoly gondot jelent. Említsük meg itt, hogy Japán és a hindu nacionalista mozgalom között a kapcsolatok elég régiak; Japán mindig nagy érdeklődéssel figyelte az annyi fajra, vallásra, nyelvre szakadt India nemzeti mozgalomát és gazdasági ellenállását. Japán tehát mint szervezett és egységes erő áll szemben a hindu-angol problémával, míg a hinduk maguk között sem egységesek s nem egységesek Angliával szemben sem. Ugyanekkor a hindu nacionalizmusnak erősen gazdasági okai és alapjai vannak; az a hinduk panasza, hogy Anglia nem engedte kifejlődni a hindu ipart s nemhogy még legfeljebb félgyártmányokat engedett volna, hanem teljesen mezőgazdasági fokra szorította vissza Indiát. India kapujában ma viszont ott áll Japán a maga rendkívül fejlett iparával. A japánok realista gazdasági-katonai szemléletű nép; a hinduk politikailag még a tömegdemokráciánál tartanak. India ebben a párhuzamban inkább etikai értékeket adhat a japánok tervezte Nagy-Ázsiának, India tehát ott áll, hogy az angol uralom átváltódjék japán hegemoniává. A hindu nacionalizmus még ma is azon az állásponton áll Japánnal szemben, melyet a nagy bengáli költő, Rabindranath Tagore hangoztatott: vagyis a teljes tisztelet és csodálat alapján és így mellőzve a gazdasági és politikai szempontokat a szélső nacionalista elemek szívesen fogadják India kapujában azt a japán hódítást, melyet most már Indiától nem is annyira szervezett katonai erők, mint inkább csak a burmai roppant hegyek és dzsungelök választanak el.

Anglia tehát most mindent elkövet, hogy a maga részére hajlítsa a japán rokonszenvekkel áthatott hindu nacionalizmust és a nemzeti kongresszusi pártot. Számít arra, hogy Gandhi maga is nagy tisztelője az angol szellemnek és politikának s annak idején csak domíniumi rangot kívánt Indiának, valamint saját közigazgatást és főleg a szociális-társadalmi kérdések megoldását az önálló hindu ipar megteremtésével. Anglia a hindu probléma megoldásába bevonta Csangkajsek marsaik is s a kínai ellenállás vezére az angolszászok mellé iparkodott hajlítani Gandhit és Nehmt, a kongresszusi párt vezérét. Anglia emellett kilátásba helyezte újra, — hogy az indiai kérdést a legelső adott esetben kielégítő módon megoldja; ezek az ígérek elsősorban a belső közigazgatás kérdésre vonatkoznak. A hindu vezetés egyelőre várakozó állásponton van; Anglia és India kérdése is ott dől el a japán-angol harcokban. Az angol és amerikai politika emellett továbbra is biztosítani akarja a területi lehetőséget, hogy fegyvert szállíthasson Csangkajseknek, aki az indiai és kínai érdekek egyeztetésén igen szorgosan munkálkodik. Kínai csapatokat ismételten harcba vetettek a Burmában előretörő japánok ellen. Anglia és Amerika azt akarja, hogy a fegyverszállítási lehetőség szabadon maradjon Kína felé és így Ázsia belsőjéből kitorve szoríthassa vissza a tengerparti peremterületeket elfoglaló japánokat. Japán közben, a németek és olaszok támogatásával erős propagandát fejt ki a hindu kérdésben s az angolszász imperializmus ellenében India teljes felszabadítását hangoztatja. Kétségtelenül a független India a maga rengeteg változatával és egyáltalában nem egységes alkatával, szerveztlenségével, elsőrendű területe lenne a nagyázsiai japán politikának, valamint a japánok előretörésének Szuezi és Afrika felé. Emellett a hindu ipar fejletlensége mellett a holland-indiai gazdag szigetek révén is gyarapodó japán nagyipar elsőrendű felvevő területre tenne szert. Ami pedig a japánok

annyit emlegetett afrikai szándékait illeti, ezek sem újkeletűek. Abesszíniával igen élénkek voltak a japán kereskedelmi és katonai kapcsolatok az olasz hódítás előtt és a keletafrikai partvidék gazdasági és nyersanyag-lehetőségeit is eléggé átkutatták a japánok francia segítséggel, még az 1920—30-as években. A japán gazdasági érdeklődés pedig egyben azt is jelenti, hogy a területet katonailag is felderítették. Így a japánok mindent megtettek, hogy Indiát elvágják Angliától s valósággal bekerítvén, egyben veszélyeztessék az indiai óceáni hajózást is.

Az angol kormány az események hatására átalakult. Ez az átalakulás a holland-indiai szigetek japán meghódításának következménye. A távolkeleti japán hódítással szemben Anglia még erősebben igénybeveszi a Szovjetunió szövetségét és barátságát. Ez pedig nemcsak politikai kapcsolatot jelent, hanem ennek megvannak a maga társadalmi és gazdasági következményei is. Az átalakulás legnagyobb munkása maga Churchill, aki magához vonta a hadikabinetbe a szakszervezeti-baloldali munkásság képviselőjét, Bevint és Sir Stafford Crippset, aki Oroszországból való hazatérése óta egyre erősödő agitációt folytat az orosz-angol kapcsolatok érdekében. Az angol szakszervezeti munkásság közben külön munkanapokat tart az oroszországi hadianyagszállítások érdekében. Cripps közreműködésének eredménye, mint tudni vélik, az angol háborús tempó megerősödése. Az angol repülők most többször hajtanak végre légitámadásokat, mint azelőtt és német részről felháborodással számolnak be rombolásaikról, így alig az angol kormányválság után hatalmas légitámadás történt Párizs külvárosai ellen. A hivatalos jelentés szerint 500 halottja és igen sok sebesültje van e támadásnak, egész munkásnegyedek estek áldozatul. Az angolok azt állítják, hogy a támadás a Renault-művek ellen irányult. Más jelentések kiemelik, hogy a katasztrófa következtében mintegy harmincezer francia munkás maradt munka nélkül. Az angol légitámadás megismétlődött Poissy fölött, mely csak 25 km-re fekszik Párizstól és élénk felháborodásra készítette Vichy köreit. Az angol repülők tette kétségtelenül hozzájárult ahhoz, hogy a megbélyegzésükre erélyes szavakat használó Vichy szorosabban csatlakozzék ahhoz a Németországhoz, mely szerfölött kritikus és elégedetlen szemmel figyelte a riomi pör nagy tárgyalását, ahol a vádlottak valóságos propagandabeszédeket tartottak ügyük mellett s bebizonyították, hogy a katonai vezetés ellenére mindent megtettek Franciaország védelmére. Vichy és Berlin közeledése nyilván ösztönzést jelentett a madagaszkári tervek számára is. Úgy látszik, az angolok számításba vették, hogy az északi francia területeken különböző hadászati kísérleteket végeznek; ezzel együtt felröppent valami új skandináviai front és norvégiai partraszállás híre is; az amerikai katonai körök viszont szívesen hangoztatják egy olaszországi front megnyitásának kissé akadémikus lehetőségét.

Mіндеzen események köré a japánok távolkeleti előretörése vont keretet. Hiszen az indiai probléma is e térfoglalásnak következménye. Az angol kormány az indiai kérdés megoldására Sir Stafford Crippset küldi Indiába; nyilván e baloldali politikus hivatása lesz az indiai politikusok megnyerése és a hindu nemzeti védelmi front kiépítése a japánok ellen, valamint a hindu alkotmány előkészítése is; közismert, hogy Crippsnek az indiai kérdésben vallott nézetei élesen szemben állottak a hivatalos londoni politika megrogzött nézeteivel. Ugyancsak Cripps hivatása, hogy teljes egységet teremtsen India és Kína között. Erre a misszióra Crippset az is feljogosítja, hogy a Szovjetunió vezetőinek bizalmát bírja. Az angol politika az indiai kérdésben igénybe veszi ugyan Roosevelttámogatását is, hiszen ismeretes, hogy a hindu szabadságmozgalomnak mennyi híve volt Amerikában s a hinduk mennyi bizalommal viseltettek az amerikai demokrácia iránt. Most azonban

az ázsiai és keleteurópai helyzetre való tekintettel Roosevelttel kissé távolinak ható indiai garanciája mellett igen fontos a Szovjetunió közreműködése is. Ismeretes, hogy a Szovjetunióknak és Kínának milyen bensőségek a kapcsolatai s a nagy német előretörés idejéig milyen nagy anyagi és fegyveres támogatásban részesült Csangkajsek a Szovjetunió részéről. A Szovjetunió ugyanis azonosnak érzi magát a távolkeleti faji-nemzeti mozgalmakkal, mert jól látja azok gazdasági és szociális természetét — az európai gyarmatosítás és kizsákmányoló ipar és a bennszülött proletariátus küzdelmét, — és azt alkalmasnak vélte arra, hogy ezen a réven ott a kommunizmust is meggyökereztesse. Így támogatta a Szovjetunió Kína küzdelmét előbb Anglia, majd meg az ipar és a hadsereg kettős motorján előretörő Japán ellenében, így támogatta a forradalom első szakaszában Anglia ellen a hindu nemzeti szabadságmozgalmat is, annál is inkább, mivel nyilvánvaló volt e mozgalom szociális, forradalmi és ipari természete. A hindu szabadságmozgalom vezetői távolról ugyan kapcsolatban voltak Japánnal, de e korszakban, az 1920-as évek után, sokkal élénkebb volt Oroszországgal való viszonyuk. Ekkoriban Anglia is Szovjetellenes politikát folytatott. Mindezek az okok most igen súlyosan esnek latba, midőn a Szovjetunió barátságát bíró Cripps a maga szocialista nézeteivel lát hozzá ahhoz, hogy békét teremtsen az indiai kérdésben.

Erre a békére annál inkább szüksége van Angliának, mivel a japán hódítás most már valójában India és Burma határán áll s nem valószínű, hogy a két terület közötti hatalmas hegylánc és dzsungel megállítja a Japánokat. Legalább is légi erejük már ott áll India elleni támadásra készen, szinte Kalkutta sugárkörében. Ezenkívül a japánok egész sereg tengerészeti és légi támaszpontokra tettek szert a holland-indiai szigetek teljes meghódításával. A japán partraszállással, légi és tengeri akcióval szemben alig fejtettek ki valami erőt a holland, angol és amerikai csapatok, viszont a Fülöp-szigeteken még egyre tart a MacArthur tábornok vezette amerikai ellenállás, mely kivívja a japánok elismerését is. Egyébként a japán hadvezetés élénken tiltakozik Eden angol külügyminiszter által is hangoztatott vádak ellen, melyek szerint a japánok úgy Szingapúrban, mint Hongkongban és a holland-indiai szigetekeken kegyetlenségeket követtek volna el a fogoly katonák és a fehér nők ellen; a japánokat, mondja ez a nyilatkozat, mindenben a legteljesebb lovagiasság szelleme hatja át.

India mellett, sőt talán annál sokkal jobban, most Ausztrália sorsa izgatja az angolszász államok közvéleményét. A japánok ugyanis sorra birtokukba veszik azokat a kisebb-nagyobb szigeteket, melyek mint valami híd kötik össze az ázsiai szárazföldet, illetve az óriási területű Holland-Indiát Ausztráliával. A Salamon- és a Bismarck-szigetek elfoglalása után, illetve azzal egyidőben, két helyen is megvetették lábukat a japán tengeri és légi erők az úgy látszik, teljesen védtelenül hagyott Új-Guineán. Hídfőállásaikat tartják és ezek birtokában máris légi támadásokat kezdeményeznek Ausztrália nagyobb városai ellen.

Ausztrália teljesen magára hagyatva áll a japán háború előtt. Angliával való összeköttetését az a tengeri út biztosította, melynek Szingapúr volt legfontosabb támasza. Amerikától még nagyobb távolság választja el, mint Indiától s Indiával való összeköttetését is megnehezíti az, hogy a közbeeső szigetek ma már mindenütt a japánok uralkodnak. Ausztrália lakossága alig közelíti meg a hétmilliót. Innét magyarázható a különben sokban kedvezőtlen klimatikus viszonyokkal telített kontinens rendkívüli gazdagsága, mely elsősorban mezőgazdasági jellegű. Az ausztráliai mezőgazdaságnak igen sokat köszönhet Anglia ellátása. Különösen juhtenyésztése és gyapjútermelése volt elsőrangú. Figyelemreméltó, hogy a gyümölcsstermelés és

a szőlőművelés ottani magas nívójában német gyarmatosok is részesek. Különben sehol sem erősebb az angol nemzeti szellem és a tiszta, irodalmi angol beszéd kultusza, mint ezen a távoleső világrészen. Ausztrália tiszta angol kontinens, mely mindig irtózott a másfajú és másnyelvű bevándorlástól és rendkívül hevesen ellenállott mindig a japán bevándorlásnak, holott különböző japán bizottságok és küldöttségek már vagy húsz esztendeje kísérleteznek avval, hogy Ausztrália és a japán gazdaság és bevándorlás között kapcsolatokat létesítsenek. Az is figyelemreméltó, hogy a bevándorlásnak — akár a fehér, akár a sárga fajúnak, — az uralomra jutott szocialista munkáspárt volt a legnagyobb ellenzője, mivel óvta a munkásjáratot a bevándorlók olcsóbb munkaerejétől és így akarta biztosítani a magasabb életszínvonalat.

Új-Guinea kezdődő japán megszállása rendkívül közel hozta Ausztráliához a japán veszedelmet. Így az ausztráliai kormány óriási előkészületeket tesz a fegyveres védelemre. Mintha ez a fegyverkezés kissé elkésett volna ezen a pacifista és emberszegény világrészen. Az ausztráliai kormány tisztában is van a roppant nehézségekkel. Japán nem térhet el Ausztrália megtámadásától, mert hiszen innét bármikor új hódításai ellen fordulhatnak az angolszász hatalmak. Így az ausztráliai kormány Amerikához fordult, mivel tudja, hogy London nem küldhet most már közvetlen segítséget. Viszont Amerikától is végtelen távolságok választják el. A veszedelem jelentőségét még az is fokozza, hogy az északi partvidék, ahonét esedékes a japán partraszállás, szinte teljesen lakatlan a rossz és kedvezőtlen klimatikus viszonyok miatt. Megnehezítik a védelmet a közlekedési nehézségek is, hiszen a kontinens belseje még mindig ellenáll minden magasabb technikai civilizációnak; a közlekedés a partok mentén és elsősorban tengeren történt eddig is. Így tehát a belsőausztráliai dzsungel, pampák és az északausztráliai lakatlan, üres partvidék helyzete miatt egyformán nehéz a japán rajtaütés ellenőrzése. Az ausztráliai civilizáció a kedvezőbb déli és keleti partvidéken vert gyökeret, tehát távolabb a japánok hatókörétől, szemközt a végtelen óceánnal.

Japán esetében most ugyanazzal az óceániai terjeszkedéssel állunk szemben, mely évezredekkel ezelőtt ma még fel nem derített kisugárzásokkal a maláj-óceániai fajjal népesítette be a szigetvilágot, sőt mint némely kutatók feltételezik, elküldötte hírnökeit Délamerika partjaira is, — innét az a faji és jellegbeli rokonság, melyet sokan ott vélnek látni az óceániai faj és a japán faj között. Mindenesetre ez a mostani japán kisugárzás is az óceániai faji gondolat ürügyét használja fel; a japán proklamációk hangoztatják a felszabadított holland-indiai faj és a japán nép igen közeli rokonságát.

Délamerika sem állhat közönyösen a háború óceániai kiszélesedésével szemben. Nem közömbös számára az, hogy partjaival szemben, ha még tőlük olyan messze is, ki uralkodik Ausztráliában? Az északamerikai Uniónak mintha sikerült volna teljesen megnyernie a délamerikai államokat. Ebben az akcióban legnagyobb segítőtje Brazília, mely iránt az elmúlt harminc-egyven esztendőben annyira érdeklődött a német export, ahol annyi német gyarmatos élt s ahol most heves németellenes kilengések történnek. Az USA befolyása meggyőzte a japán térhódítás veszedelméről a délamerikai államokat, melyek gazdasági élete és nyersanyagai iránt annyi figyelmet tanúsítottak a japánok. Hiszen Délamerika a japán dömping egyik legnagyobb felvevő területe volt s az északamerikai és angol befolyásra életbe léptetett ellenrendszabályok nagyjából tehetetlenek voltak itt a japán ipar nagy terjeszkedésével szemben. Az is figyelemreméltó, bár kevésbé ismeretes, hogy Délamerika csendesóceáni partjai iránt milyen nagy figyelmet tanúsított a japán vándorlási politika; csak az USA hatására sikerült

elérni, hogy megszüntessék a japán települések nagy kiváltságait és egyáltalában elejét vegyék e folyamatnak, mely a latin délamerikaiak számára is hamar olyan aktuálissá tette volna a sárga kérdést, mint amilyen nagy problémája volt ez Északamerika peremvidékének. Nem véletlen tehát, hogy az USA akkora következetességgel törekszik arra, hogy Délamerikát közelről érdekeltté tegye az egész háborúban.

GOGOLÁK LAJOS

METAFORITISZ

IRODALOMNAK arról a korszakáról, amely körülbelül 1900-tól napjainkig tart, egyet bizonyára vita veszélye nélkül állíthatunk: napjainkig tart, egyet bizonyára vita veszélye nélkül állíthatunk: azt, hogy teljesen összekuszálta s jórészen értelmetlenné tette az összes műfaji kérdéseket. Először tán a líra területén vált ez érezhetővé: a költők egy naptól kezdve már csak verseket írnak, elsüllyedt a dal, az óda és az elégia, balladát pedig már csak a Kisfaludy Társaság pályázatára nyújtanak be szorgalmas öregurak. Megjelenik Ady Margitája s egy kritikusa sem felejt el megjegyezni, hogy a verses regény műfaja meghalt. A regény műfaja sem él sokkal tovább. Talán húszéves az a szellemeskedő amerikai megállapítás, mely regénynek nevez minden nem szigorúan szakirodalmi szándékú, háromszáz oldalnál hosszabb prózai művet. Ha nem is szívesen valljuk be, gyakorlatban annyira ez a regény legigazibb meghatározása, hogy Gide óvatossága, mellyel a Faux-monnayeurs-ön kívül minden művét „récit“-nek és nem „roman“-nak jegyezte, pedantériának tetszik.

Akadtak, akik a műfajok elhalásának tényét elméletileg is igazolták, így keletkezett a műfajszemléleti relativizmus: a műfaji elveket a pozitívizmus vonta el a kor legjelentékenyebb alkotásaiból, nyilvánvaló tehát, hogy ezek az elvek csak a pozitívizmus korára lehetnek érvényesek. Az irodalom fejlődése szétörte a műfaji határokat. Az igazoló elméletet támadó programotok követték. Az 1920-as évek izmusai minden irodalmi hagyományt megtagadva, programmszerűen harcoltak minden műfaji, ízlésbeli és értelmi megkötöttség ellen. Az utóbbi évtized irodalmi folyóirataiban aligha van kedveltebb szó a formatörésnél: formát tör, vagyis műfaji megkötöttségeket tagad a lírikus, az elbeszélő, a drámaíró, lassanként az essay-írók legnagyobb dicsérete is az lett, hogy az essay hagyományos formáit szétörték.

Megindult a műfaji határok elmosása a tudományosság és a szépirodalom között is, mégpedig nemcsak az úgynevezett tudománynépszerűsítő művekben. Komoly hangok szólaltak fel a szépirodalom és tudomány új szintézise érdekében: az előregedett szaktudományt a szépirodalom mindig friss szemléletével és stílusfordulataival, az érdektelenné és öncélúvá lett szépirodalmat pedig tudományos (például társadalomtudományi) és műveltségi anyag hozzáadásával vélték meggyógyíthatni. Legtisztábban ezt a folyamatot az irodalomtudományban szemlélhettük. Az irodalomtörténetnek a szépirodalomhoz való közeledését elősegítette, hogy saját tárgyához közeledhetett, de elősegíthette az a versengés is, mely a szépiírók és az irodalomtörténészek közt időről-időre nyíltan érezhető. Az irodalomtörténet néha megretten tőle, hogy „elszakadt az élettől“ vagy az ifjúságtól s ilyenkor a szépirodalomon át igyekszik utolérni az életet és az ifjúságot. Az írók is úgy látják néha, hogy a tudósok íróilag értékesíthető szempontokat leltek, érdemes eltanulni módszereiket. Az íróktól nem is lehet elvitatni a jogot,